

Punkt i protokollet PR 11/2021 rd

Plenum

Torsdag 18.2.2021 kl. 15.59—20.24

7. Lagmotion med förslag till lagar om ändring av elmarknadslagen och 10 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden

Lagmotion LM 17/2020 rd Heikki Vestman saml m.fl.

Remissdebatt

Talman Anu Vehviläinen: Ärende 7 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talman konferensen föreslår att ärendet remitteras till ekonomiutskottet.

För remissdebatten reserveras högst 30 minuter. Vid behandlingen av ärendet följer riksdagen det för ärenden med tidtabell överenskomna förfarandet. — Ledamot Vestman.

Debatt

19.44 **Heikki Vestman kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä kokoomuksen eduskuntaryhmän lakialoitteessa esitämme useita muutoksia sähkömarkkinalainsäädäntöön kohtuuttomien sähkön siirtohintojen pistämiseksi kuriin ja sähköverkkoyhtiöiden rahastuskoneen sulkemiseksi. Asiantuntija-arvioiden mukaan lakialoitteemme tarkoittaa jopa 500—700 miljoonan euron leikkausta sähköverkkoyhtiöiden monopolituottoon ja siten siirtohintoihin. Kotitalouksien kulutus kasvaisi esittämämme siirtohintaleikkurin myötä yli 450 miljoonalla eurolla ja keskimäärin suomalaisessa kukkarossa olisi yli 100 euroa enemmän joka vuosi tämän vuosikymmenen loppuun mennessä. Sähköllä omakotitaloan lämmittävälle suomalaiselle hyöty voi olla useita satoja euroja vuodessa. Tällä aloitteella paitsi hillitään arjen kustannusten nousua ja tuodaan euroja eläkeläisten ja perheiden kukkaraan myös elvytetään kansantaloutta kasvattamalla yksityistä kulutusta. Tuoreen vaikutusarvioinnin mukaan esityksemme synnyttäisi 4 300 uutta työpaikkaa vuosikymmenen loppuun mennessä eli olisi työllisyystoimi. Kaikki tämä hyvinvointi ja elvytys on saatavissa ilman, että valtion tarvitsee ottaa euroakaan lisävelkaa, eli toivotamme hallituspuolueet tukemaan tätä elvyttävää esitystämme. Toivottavasti tätä järkiuudistusta ei vastusteta siksi, että me kokoomuksessa tätä ensimmäisenä esitimme.

Arvoisa puhemies! Siirtohinnat ovat tosiaan keskimäärin kaksinkertaistuneet viimeisen vuosikymmenen aikana. Hintoja ovat nostaneet sekä julkisessa että yksityisessä omistuksessa olevat verkkoyhtiöt. Siirtohintojen nousun taustalla on erityisesti sähköverkkoyhtiöille annettu mahdollisuus nostaa monopoliliiketoiminnastaan merkittäviä tuottoja investointien, tuottoasteen ja pääomarakenteen avulla. Nykyisessä lainsäädännössä verkkoyhtiöitä ei ole velvoitettu verkkoinvestointien kustannustehokkuuteen. Lakialoitteemme tarkoitus on alentaa sähköverkkoyhtiön investointien kustannuksia sekä leikata verkkotoiminnan tuottoja ja siten sähkön siirtohintoja asiakkaille. Tavoitteiden saavuttamiseksi lakialoitteessa esitetään useita säännösmuutoksia, joilla tosiaan muun muassa lisätään verkkoyhtiöiden investointien kustannustehokkuutta, annetaan haja-asutusalueiden asiak-

Punkt i protokollet PR 11/2021 rd

kaille oikeus päättää korvausta vastaan alemmasta säävarmuuden tasosta, veloitetaan säävarmuuspoikkeusten soveltamiseen, laajennetaan asiakkaiden oikeutta rakentaa sähkölinja pientuotantoa varten sekä edellytetään verkkoyhtiön tuoton eli tuottoasteen ja tuottopohjan määrittämiseen muutoksia, jotka alentaisivat monopolin tuoton määrää liiketoiminnan monopoliluonteen paremmin huomioon ottavalle tasolle.

Arvoisa puhemies! Monopoliasemassa olevilta verkkoyhtiöiltä tulee edellyttää hinnoittelun kohtuullisuutta, ja sen valvonnassa tulee varmistaa hintojen kustannusvastaavuus sekä se, että lähes riskittömän liiketoiminnan tuotto on matala. Lakialoitteessa esitetään valvontalakiin säännöksiä, jotka ohjaavat nykyistä matalamman tuottoasteen sekä merkittävästi matalamman tuottopohjan määrittelyyn sekä edellyttäisivät valvontamallin kannustavan verkkoyhtiöitä investointien kustannustehokkuuteen.

Myös säävarmuusinvestoinnit voivat todella aiheuttaa mittavia kustannuksia, jotka verkkoyhtiöt voivat vyöryttää siirtohintoina täysimääräisesti asiakkaiden maksettavaksi. Säävarmuuden ulkopuolella ovat nyt erityisesti pitkien etäisyyksien latvaverkot. Säävarmuus pitää saavuttaa mahdollisimman kustannustehokkaasti. Kallioon ei kannata rakentaa maakaapelia, jos parempi vaihtoehto on olemassa. Asiantuntijaselvityksen mukaan investoinneissa voidaan säästää yli 900 miljoonaa euroa, jos verkkoyhtiöt valitsevat kustannustehokkaimman tavan toteuttaa investoinnit. Emme halua, että yli-investointeja vyörytetään monopolivoittojen kera asiakkaiden maksettavaksi, minkä vuoksi lakialoitteessa esitetään myös asiakkaalle oikeutta valita matalampi säävarmuuden taso korvausta vastaan.

Sähkömarkkinalain verkonhaltijan vuotuista siirtohinnan korotuskattoa esitetään lakialoitteessamme kiristettäväksi nykyisestä 15 prosentista 5 prosenttiin. Voimassa oleva 15 prosentin korotuskatto sallii edelleen asiakkaiden kannalta kohtuuttomia korotuksia siirtohintoihin. Koska korotuskatto lasketaan verollisesta hinnasta, nykyinen korotuskatto sallii käytännössä yli 20 prosentin korotukset verottomiin hintoihin. Nykyistä tiukemman korotuskaton voidaan katsoa olevan myös sähkömarkkinadirektiivin tavoitteita paremmin toteuttava, koska EU-direktiivi edellyttää kuluttajien suojaamista.

Arvoisa puhemies! Lakialoitteessa esitetään myös uutta poikkeusta sähköverkkoyhtiön verkon rakentamisen monopoliin. Esitämme, että kuluttajat ja yrittäjät saavat oikeuden rakentaa niin sanotun erillisen linjan. Säännöksellä on tarkoitus parantaa erityisesti pientuotannon sekä uusiutuvalla energialähteellä tuotetun sähkön edellytyksiä ja vahvistaa asiakkaiden mahdollisuuksia yhteistuotantoon. Kyseeseen tulisi esimerkiksi tilanne, jossa useampi omakotitalo tai taloyhtiö rakentaa yhteisen aurinkovoimalan, johon omakotitalot tai taloyhtiöt liitetään suoraa sähköntoimitusta varten. Vastaavasti useampi maatila voisi säännöksen perusteella rakentaa yhteisen voimalan. Tällaisen energiayhteisön rakentaminen on mahdollisuus säästää siirtomaksuissa ja ohittaa julkinen sähköverkko.

Arvoisa puhemies! Hallitus on korjannut yli vuoden takaista esitysluonnostaan siirtohintojen hillitsemiseksi monelta osin. Hallitus on esimerkiksi poiminut tästä meidän mallistamme lähes sellaisenaan esityksemme oikeudesta rakentaa erillinen linja paikallista sähköntuotantoa varten. Onkin syytä kiittää hallitusta ylipäätään siitä, että hallitus on monessa asiassa tullut kokoomuksen aloitteen linjoille. Oleellinen ero kuitenkin on edelleen olemassa. Kokoomuksen malli leikkaisi siirtohintoja vuositasolla todella jopa 500—700 miljoonalla eurolla, hallituksen malli vain 350 miljoonalla eurolla. Me paaluttaisimme muutoksen lakiin siten, että se olisi varmasti pysyvä. Hallitus jättää näiden muutosten tekemisen viranomaisen varaan.

Punkt i protokollet PR 11/2021 rd

Lopuksi haluan korostaa, että nyt käsitellyssä oleva lakialoitteemme on EU-oikeuden vaatimusten mukainen ja sellaisenaan säädettävissä. Tästä on olemassa oikeudellinen selvitys. Jokainen monopolilla piiloverotettu euro on pois suomalaisten kulutuksesta. Laiteetaan suomalaiset kuluttajat ja yritykset etusijalle ja pysäytetään monopolin rahantekokone lopullisesti.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Junnila.

19.51 **Vilhelm Junnila ps:** Arvoisa rouva puhemies! Valtaosa tästä keskustelusta on liittynyt sähkönsiirron korotuskattoon, koska sillä on tietenkin myös suurin välitön vaikutus hintaan. Tässä esityksessä on kuitenkin myös poikkeama säävarmuuden laatutasoon, joka olisi perusteltua erityisesti saaristossa. Tämä tietenkin alentaisi loppukäyttäjän kustannuksia ja verkkoyhtiön entisiä korkeammalle tuotolle. Ehdotus säädettävästä valvontamene- telmien taloudellisesta kannustimesta välttää turhia investointeja on myös perusteltu. Pidänkin tätä edustaja Vestmanin tekemää aloitetta yhtenä parhaista näillä valtiopäivillä, ja kannatan sitä lämpimästi. Tämän ja kansalaisaloitteen ja sitten vielä tämän hallituksen esi- tyksen käsittely yhdessä nipussa tänään on myös kiitettävä ratkaisu puhemiesneuvostolta.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Vestman.

19.53 **Heikki Vestman kok:** Arvoisa puhemies! Haluan kiittää edustaja Junnilaa näistä sanoista. On todella tärkeää, että tämä kokonaisuus — siis hallituksen esitys, kansalaisa- loite ja kokoomuksen lakialoite — käsitellään perusteellisesti valiokunnassa.

Haluan palata siihen problematiikkaan, jonka nostin tuossa aiemmin keskustelussa esil- le. Eli kokoomus ei hyväksy sitä, että verkkoyhtiöille kertynyttä tuoton alijäämää saisi pe- riä yli vuosikymmenen ajan, mitä nyt hallitus esittää.

Eli kysymys on siitä, että vuosina 2016—2019, tämän valvontajakson aikana, verkko- yhtiöille on kertynyt tällaista laskuttamatonta tuottovaatimusta miljardin euron verran. Siis tehdyistä hinnankorotuksista huolimatta verkkoyhtiöille on tullut takataskuun tällainen mahdollisuus korottaa tulevaisuudessa siirtohinnoja. Lain pääsäännön mukaan verkkoyhtiöt voivat kerätä tällaisen alijäämän valvontajaksoa seuraavan 4 vuoden aikana eli nyt vuosien 2016—2019 valvontajakson osalta vuosina 2020—2023.

No, nyt se, mitä hallitus esittää, on se, että verkkoyhtiöt saisivat tämän päälle vielä 8 vuotta aikaa kerätä tätä miljardin euron alijäämää. Ja kun katsotaan nyt hallituksen esittä- miä muutoksia sinne valvontamalliin ja esiin tuotua 350 miljoonan euron pudotusta siirto- hinnoissa, niin voimme todeta, että tämä miljardin euron alijäämä käytännössä nolaa 3 vuoden osalta tämän hallituksen esittämän valvontamallin muutoksen vaikutukset — siis 350 miljoonaa euroa kertaa 3 vuotta, ja on suurin piirtein samassa suuruusluokassa kuin se alijäämän määrä, joka verkkoyhtiöillä on keräämättä. Tätä alijäämän kokoa kuvaa se, että verkkoyhtiöiden liikevaihto vuositasolla on yhteensä noin 3 miljardin luokkaa, siis se vas- taa kolmasosaa kaikkien verkkoyhtiöiden 1 vuoden kokonaisliikevaihdosta. Ja tällainen potti verkkoyhtiöille nyt on tuolla takataskussa, ja hallitus haluaa, että vuoteen 2030 asti verkkoyhtiöt voivat tätä alijäämää kerätä. Tätä minä en ymmärrä.

Verkkoyhtiöitä valvova viranomainen Energiavirasto on vuosi sitten omassa lausunnos- saan todennut, että tätä alijäämän tasoitusjakson pidennystä ei voida perustella loppukäyt- täjän edulla vaan se tarkoittaa ylimääräistä hinnankorotusmahdollisuutta verkkoyhtiöille.

Punkt i protokollet PR 11/2021 rd

Miksi ihmeessä tällaista esitetään muutoin hyvässä ja tuettavassa esityksessä? Tämä on semmoinen asia, joka [Puhemies koputtaa] pitää perusteellisesti valiokunnassa perata läpi.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Eestilä.

19.56 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Olen itse päätnyt aika samaan kuin edustaja Vestman, että tämä hallituksen esitys on hyvä. Kokoomus esittää kylläkin vain 5 prosentin korotuskattoa vuosittain. Kun me ajatellaan tätä negatiivisten korkojen maailmaa, niin 5:kin prosenttia on paljon. Se, onko se 5 vai 8 ja onko siinä joku perustuslaillinen ongelma, on vähän niin kuin kiikun kaakun -juttu, mutta olen kyllä samaa mieltä kuin edustaja Vestman, että kun nämä sähköverkkoyhtiöt tekevät investointisuunnitelmia, niin kylähän he suurin piirtein tietävät, mitä he tekevät, ja pystyvät sitä kautta määrittelemään omat tariffinsa ja nostamaan niitä hintojaan, oli se katto mikä tahansa. Nyt se on 15 prosenttia tällä hetkellä.

Tässä nyt tapahtuu kyllä minunkin mielestäni semmoinen aika erikoinen tilanne, että jos joku sähköyhtiö on neljän edellisen vuoden aikana unohtanut nostaa siirtohinnoitusta näitten investointien vaatimalle tasolle ottaen negatiiviset korot huomioon, niin sillä oikeasti on kymmenen vuotta mahdollisuus korottaa näitä siirtohinnoitusta. Ymmärtäisin sen, jos meillä on neljän vuoden valvontajakso — niin kuin on 2016, 2017, 2018 ja 2019 — että neljän vuoden aikana voidaan niitä niin sanottuja alijäämiä vähän niin kuin kompensoida nostamalla pikkusen siirtohinnoitusta, että saadaan investoinnit tehtyä, mutta kun me annetaan 8 plus 4 vuotta ja näin pitkiä jatkoaikoja, niin eihän se missään maailmassa ole markkinaehtoisesti näin, että jos joku kauppias myy tuotetta tietyllä hinnalla, niin laki tulee semmoiseksi, että hänellä on sitten 8 plus 4 vuotta mahdollisuus korottaa tuotteen hintaa, jos on omasta mielestään myynyt pikkusen liian halvalla. Kyllä tämä on oikeasti semmoinen epäkohta, jota minunkin mielestäni valiokunnassa pitää tarkkaan käsitellä.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Vestman.

19.58 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Keskustelussa on hyvin voimakkaasti tuotu hallituspuolueiden taholta ja ministerin taholta esille se, että kokoomuksen malli ja kansalaisaloitteen malli olisi jotenkin EU-oikeudellisesti ongelmallinen, ja tätä on pidetty jopa varmana asiana. Tätä todella aiemmin jo kummeksikin ja haluan tuoda esille, että asiastahan on laadittu oikeudellinen selvitys, joka on toimitettu jo viime keväänä ministeriön käyttöön. Tässä oikeustieteen tohtorin ja EU:n sähkömarkkinasääntelyyn perehtyneen tutkijan arviossa on todettu, että kohtuullisuusvaatimuksen vakiintuneen tulkinnan tai lainsäädännön muuttaminen olisi mahdollista siten, että lainsäätäjät muuttavat sähkömarkkinasääntelyä, ja näitä muutoksia olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi puuttamalla hinnoittelun määrittelymenetelmiin. Eli tässä oikeudellisessa selvityksessä on tuotu esille se mahdollisuus, että EU:n sähkömarkkinadirektiivi ei poista lainsäätäjältä mahdollisuutta yleisellä tasolla päättää niistä periaatteista, joita viranomaisen valvontamallissa pitää noudattaa. Nykylaki on tosiaan sellainen, että se edellyttää ainoastaan, että hinnoittelun pitää olla kokonaisuutena arvioiden kohtuullista, mutta laissa ei ole tuotu tarkemmin esille, mitä tämä kohtuullisuus tarkoittaa.

On totta, että EU-tuomioistuimella on oikeuskäytäntöä, jossa on todettu, että esimerkiksi ministeriölle ei voi säätää valtaa päättää tarkasti tämän viranomaisen valvontamallin yk-

Punkt i protokollet PR 11/2021 rd

sityiskohdista. Esimerkiksi selkeästi ongelmallista EU:n sähkömarkkinadirektiivin kannalta olisi se, jos ministeriölle annettaisiin toimivalta esimerkiksi päättää tarkasta tuottoasteesta. Tällainen oikeustapaus on tälläkin hetkellä tuolla Euroopan unionin tuomioistuimessa vireillä, kun siis Saksa on antanut ministeriölle hyvin laajat valtaoikeudet määrittää tätä valvontamenetelmää. Tällaisesta tilanteesta ei ole kysymys meidän lakialoitteessamme ja kansalaisaloitteessa. Niissä ei esitetä yksityiskohtaisesti valvontamenetelmiin puuttuvia säännöksiä vaan edellytetään yleisellä tasolla sitä, että valvontamenetelmät ovat nykyistä kohtuullisempia ja tuottavat sellaisen lopputuloksen, että siirtohinnat ovat kustannusvastaavia. Itse asiassa voidaan todeta, että tämä kustannusvastaavuuden vaatimus on EU:n sähkömarkkinadirektiivin mukaista, ja sitä direktiivi nimenomaan vaatii. Voidaan esittää jopa sellainen arvio, että tämä kokoomuksen lakialoite ja kansalaisaloite ovat siinä mielessä paremmin sopusoinnussa sähkömarkkinadirektiivin kanssa, että ne johtavat lopputulokseen, jossa hinnat vastaavat nykyistä paremmin kustannuksia.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen remitterade ärendet till ekonomiutskottet.

[Debatt om ärendet tilläts i anslutning till ärende 4 på dagordningen]